

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2023.2.10>
 CZU: 373.3.091.27:[811.135.1+821.135.1]

HARTA CONCEPTUALĂ – METODĂ INTERACTIVĂ DE EVALUARE LA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN CICLUL PRIMAR

Alina-Marilena MARIN,
 doctorandă,

Școala Doctorală Științe ale Educației,
 Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău
 ORCID iD: 0009-0003-5510-0316

Rezumat. Scopul acestui articol este de a prezenta rolul formativ al hărții conceptuale, metodă interactivă de predare-învățare-evaluare. Modul în care învățăm determină la nivel personal calitatea actului educativ în esență, reprezentată de gradul de înțelegere al conceptelor, al interrelațiilor dintre acestea, de modul de interiorizare al noilor cunoștințe și de implementarea acestora în contexte noi de învățare. Utilizată ca instrument de evaluare, harta conceptuală are un rol formativ, contribuind la evaluarea de tip pro-învățare, care generează sistematizarea și interiorizarea conceptelor, dezvoltarea gândirii critice și, nu în ultimă instanță, a creativității.

Cuvinte-cheie: evaluare formativă, învățare, hartă conceptuală, strategie didactică, metodă de învățare activă.

CONCEPT MAP – INTERACTIVE METHOD OF EVALUATION IN THE WIND AND THE ROMANIAN LITERATURE IN THE PRIMARY CYCLE

Abstract. The purpose of this article is to present the formative role of the concept map, an interactive teaching-learning-evaluation method. The way we learn determines at a personal level, the quality of the educational act, in essence, represented by the degree of understanding of the concepts, the interrelationships between them, the way of internalizing the new knowledge and their implementation in new learning contexts. Used as an assessment tool, the conceptual map has a formative role, contributing to pro-learning evaluation, which generates the systematization and internalization of the concepts, the development of critical thinking and, not at least, of creativity.

Keywords: formative assessment, learning, conceptual map, teaching strategy, active learning method.

În accepție largă, Harta conceptuală sau organizatorul grafic reprezintă o tehnică de reprezentare vizuală a conceptelor și a legăturilor dintre ele. Aceste reprezentări grafice care cuprind cel puțin 10-15 subteme secundare, nu sunt altceva decât un instrument de organizare și sistematizare a informațiilor, prin stabilirea conexiunilor dintre concepte și idei, având următoarea structură: *conceptele* încadrate în pătrate, cercuri sau ovale, conectate prin *linii* pe care sunt notate verbe sau enunțuri ce clarifică relațiile dintre noțiuni.

Teoria psihologiei învățării a fost descrisă de psihologul american David Paul Ausubel, în 1960, prin care evidențiază faptul că „învățarea temeinică a noilor concepte depinde de conceptele deja existente în mintea elevului și de relațiile care se stabilesc între acestea.” [1, p. 267-272]. Teoria lui Ausubel are ca fundament asimilarea noilor concepte într-o structură cognitivă complexă, inter și trans-disciplinară, cumul al cunoștințelor dobândite. Psihologul

american face o distincție clară între „învățarea pe de rost” și „învățarea prin asimilare” [2, p.519-564], evidențind importanța celui de-al doilea concept, în vederea obținerii unei învățări active, conștiente, de durată.

Ulterior, cercetătorul Joseph D. Novak introduce hărțile conceptuale în anul 1972, la Universitatea Cornell, din S.U.A., bazându-se pe Teoria lui Ausubel. Cercetările sale privesc modul în care se produc schimbările în vederea înțelegerii de către copiii a cunoștințelor din domeniul științelor naturii [3, p.19-79; p.227-230].

Cercetătorul I. Neacșu [4, p. 62] a denumit conceptul hartă mentală. Constatăm așadar că hărțile conceptuale sunt rețele de informații specifice unei teme, în care fiecare persoană își construiește propria înțelegere, prin creativitate și mod original de punere în legătură a conceptelor și ideilor.

Cercetările de specialitate identifică patru mari categorii de hărți conceptuale:

- **Harta conceptuală de tip Pânză de păianjen:** în centru se află conceptul central, de la care pleacă legăturile sub formă de raze către conceptele secundare, care ușor de configurat, de citit și de înțeles, toate informațiile fiind legate de tema centrală (Figura 1).

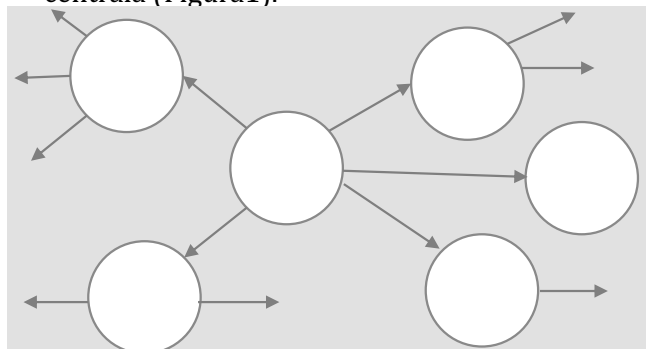

Figura 1. Harta conceptuală de tip Pânză de păianjen

- **Harta conceptuală ierarhică** (sub formă de copac): prezintă informațiile din punctul de vedere al importanței lor. Cea mai importantă se află în vârf, urmând așezarea celorlalte coneepe descrescător, în funcție de gradul de generalitate sau de relațiile dintre ele (Figura 2).

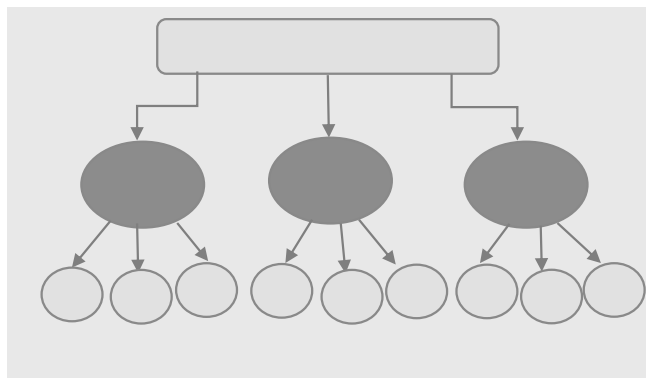

Figura 2. Harta conceptuală ierarhică

- **Harta conceptuală lineară:** după cum ne sugerează numele categoriei, conceptele sunt prezentate linear. Ea poate fi citită într-o singură direcție (Figura 3).

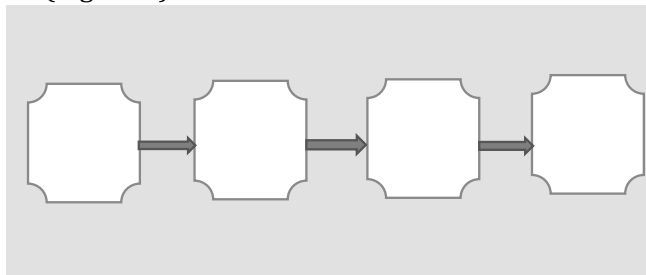

Figura 3. Harta conceptuală lineară

- **Sisteme de hărți conceptuale:** informația este organizată într-un mod asemănător celor ante-

rioare, în plus adăugându-se intrări (INPUTS) și ieșiri (OUTPUTS). Hărțile sistematice sunt hărți conceptuale mai complexe care permit demonstrarea relațiilor reciproce dintre concepte (Figura 4).

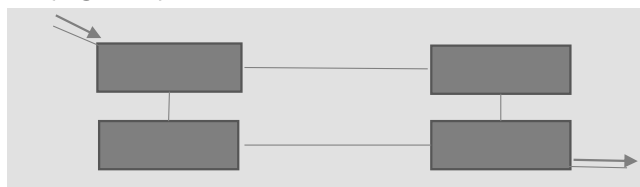

Figura 4. Sisteme de hărți conceptuale

Care ar fi avantajele hărților conceptuale în evaluare? În procesul de evaluare, hărțile conceptuale promovează învățarea activă, conștientă și durabilă, dezvoltă gândirea critică, analiza și sinteza, facilitează memorarea mai rapidă și mai eficientă a informației. Mai mult, dezvoltă capacitatea de învățare care este în strânsă legătură cu etapa de evaluare a cunoștințelor dobândite sau a competențelor formate. Totodată, comentarea hărților conceptuale între elevi este o formă eficientă de evaluare și de colaborare, un mod de raportare critică a propriei munci la produsele celorlalți. Cu precădere în mediul on-line, aplicații precum www.genial.ly, www.canva.com sau www.miro.com permit elevilor să acorde și să primească feedback.

În acest context aducem unele argumente pertinente în favoarea utilizării hărții conceptuale în cadrul orelor de evaluare la limba și literatura română, în ciclul primar: folosirea hărții conceptuale ca metodă interactivă de evaluare facilitează evaluarea competenței de **înțelegere** a unui text prin reprezentarea de sinteze semantice, conexe. În plus, dezvoltă creativitatea elevilor, gândirea critică, limbajul și inteligențele multiple.

În scopul susținerii celor afirmate supra, cu ajutorul aplicației www.miro.com am realizat o activitate de evaluare la clasa a III-a, având ca obiectiv recunoașterea componentelor textului și a semnificațiilor acestora (Figura 4).

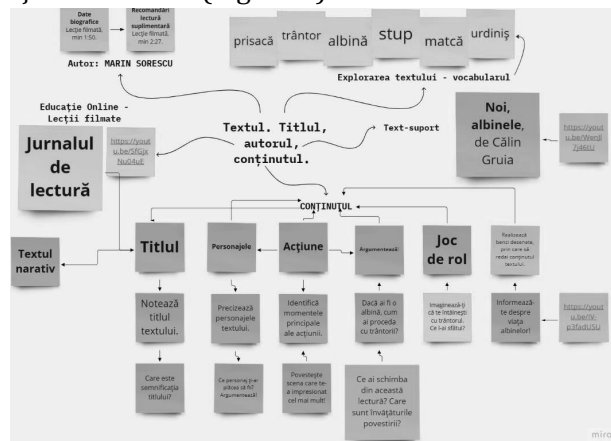

Figura 4. Evaluare, clasa a III-a (Jamboard)

Competența specifică: 2. Perceperea mesajului citit/ audiat prin receptarea adecvată a universului emoțional și estetic al textelor literare și utilitatea textelor nonliterare.

Secvența de conținut:

- a. Lectura textelor narative și în versuri.
- b. Aprecierea textului literar și valorificarea vocabularului textual.

Subcompetențe:

- 2.3. Recunoașterea părților structurale (introducerea, cuprinsul, încheierea) într-un text.
- 2.3. Desprinderea ideilor din părțile structurale ale textului în scopul formării planului simplu.

Obiectivul activității de evaluare: Recunoașterea componentelor textului și a semnificațiilor acestora.

Evocarea: Imaginează-ți că ești o floare! Cine te-ar ajuta la polenizare? Pornind de la răspunsurile elevilor, profesorul explică conținuturile ce urmează a fi evaluate.

Realizarea sensului:

1. Notează titlul textului.
2. Explică, în două-trei rânduri, semnificația titlului textului.
3. Explică sensul cuvintelor noi întâlnite și introdu-le în enunțuri proprii.
4. Care sunt personajele povestirii?
5. Care sunt momentele principale ale acțiunii?
6. Povestește scena care te-a impresionat cel mai mult!

Reflecția:

1. Ce personaj ți-ar plăcea să fii? Argumentează!
2. Dacă ai fi o albină, cum ai proceda cu trântorii?
3. Imaginează-ți că te întâlnești cu trântorul! Ce sfat i-ai da?
4. Ce ai schimba din această lectură?
5. Care sunt învățăturile povestirii?

Extinderea:

1. Realizează benzi desenate prin care să redai conținutul textului.
2. Informează-te despre viața albinelor!

Indicatori de performanță:

Foarte bine:

1. Notează corect titlul textului.
2. Explică **în mod** corect, coerent, semnificația titlului.
3. Explică **în mod** corect sensul tuturor cuvintelor noi întâlnite și formulează enunțuri clare, coerente.
4. Identifică personajele acțiunii.
5. Indică, formulând ideile principale, cele patru momente ale povestirii.

6. Povestește, utilizând vorbirea indirectă, scena care a creat emoția cea mai puternică.
7. Argumentează alegerea făcută.
8. Explică, formulând o propoziție/ un enunț, modul de acțiune în situația dată.
9. Formulează un sfat, respectând cerințele de conținut și de scriere ale acestuia.
10. Identifică și enumeră corect învățăturile povestirii.
11. Realizează benzi desenate, pornind de la cele patru idei principale ale textului.
12. Utilizează calculatorul și caută informații despre viața albinelor.

Bine:

1. Notează titlul textului, cu 1-2 greșeli de scriere.
2. Explică semnificația titlului, utilizând o exprimare incorectă.
3. Explică **în mod corect** sensul a patru cuvinte nou întâlnite și formulează enunțuri clare, coerente.
4. Identifică parțial personajele acțiunii.
5. Indică, formulând ideile principale, trei din cele patru momente ale povestirii.
6. Povestește scena care a creat emoția cea mai puternică, dar nu respectă regulile vorbirii indirecte.
7. Argumentează alegerea făcută, cu 2-3 greșeli de exprimare scrisă.
8. Explică, lapidar, modul de acțiune în situația dată.
9. Formulează un sfat, fără a respecta cerințele de conținut și de scriere ale acestuia (2-3 greșeli).
10. Enumeră parțial învățăturile povestirii.
11. Realizează 2-3 benzi desenate, pornind de la cele patru idei principale ale textului.
12. Utilizează calculatorul și caută informații despre viața albinelor, dar nu reușește să le atașeze într-un document nou.

Satisfăcător/ Suficient:

1. Notează titlul textului, cu 3-4 greșeli de scriere.
2. Explică lacunar, evaziv, semnificația titlului.
3. Explică în mod corect sensul a trei cuvinte nou întâlnite și formulează enunțuri clare, coerente.
4. Identifică parțial personajele povestirii – 1 personaj.
5. Indică, formulând ideile principale, două din cele patru momente ale povestirii.
6. Povestește scena care a creat emoția cea mai puternică, dar nu respectă regulile vorbirii indirecte și ale scrierii corecte (4-5 greșeli).
7. Argumentează alegerea făcută, cu 4-5 greșeli de exprimare scrisă.

8. Explică, lapidar, modul de acțiune în situația dată.

9. Formulează un sfat, fără a respecta cerințele de conținut și de scriere ale acestuia (4-5 greșeli).

10. Enumeră parțial, incomplet și nerelevant, învățăturile povestirii.

11. Realizează 1-2 benzi desenate, pornind de la cele patru idei principale ale textului.

12. Utilizează calculatorul, dar nu reușește să găsească informații despre viața albinelor.

Sintetizând cele expuse anterior, am ajuns la concluzia că evaluarea modernă **încurajează gândirea independentă**, vizuală, reflecția și creativitatea. Prin urmare, hărțile conceptuale sunt premise pentru dezvoltarea operațiilor gândirii: analiza, sinteza, generalizarea și interpretarea. Organizarea logică a informațiilor contribuie la promovarea unui stil de învățare ordonat, sistematic, cu abordări trans-disciplinare și la o evaluare/ autoevaluare reală, bazată pe cunoaștere și înțelegere.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. AUSUBEL, D.P. *The use of advance organizers in the learning and retention of meaningful verbal materials*. In: Journal of Educational Psychology, New York, 1960, 51(5).
2. AUSUBEL, D.P., NOVAK J.D., HANESIAN H. *Educational Psychology: A cognitive view*. New York: Holt, Reinhart&Winston, a doua ediție. 1968.
3. HANNE FOSS HANSEN. *Choosing Evaluation Models: A Discussion on Evaluation Design*. In: Evaluation, 2005 11(447).
4. Codul Educației al Republicii Moldova. Publicat la 24.10.2014 în Monitorul Oficial Nr 319-324, intrat în vigoare la 29.11.2014.
5. NOVAK, J.D. *Learning, Creating and Using Knowledge: Concept maps as facilitative tools for schools and corporations*. Mahwah, N.J., Lawrence Erlbaum&Assoc., 1998.
6. NEACȘU, I. *Metode și tehnici de învățare eficientă*. București: Editura Militara, 1990.
7. ORDIN nr. 3371 din 12 martie 2013 privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar și a Metodologiei privind aplicarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar, Publicat în Monitorul oficial Nr. 192 din 5 aprilie 2013, intrat în vigoare al 5 aprilie 2013.
8. Educație Online (educatieonline.md)
9. <https://padlet.com>
10. www.genial.ly
11. www.canva.com
12. www.miro.com